

OKUYIGA BAIBULI III

Ebikolebwa mu Kuyiga Baibuli III: Eby'okusomako

Eby'okuwandiika —

EKIBIINA 1:

- I. Enyanjula y'essomo
- II. Entegeka n'ebyafaayo bya Malaki.
- III. Ekitundu 1: Mal 1:1-5.

EKIBIINA 2:

- III. Ekitundu 1: (okwongerako.)
- IV. Ekitundu 2: Mal 1:6-14.

EKIBIINA 3:

- IV. Ekitundu 2: (okwongerako.)

EKIBIINA 4:

- IV. Ekitundu 2: (okwongerako.)
- V. Ekitundu 3: Mal 2:1-9.

EKIBIINA 5:

- V. Ekitundu 3: (okwongerako.)
- VI. Ekitundu 4: Mal 2:10-16.
Ekigezo.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

Ebikolebwa mu Kuyiga Baibuli III: Ekigezo

Amassomo "g'okuyiga Baibuli nga toline ndowooza ndala yonna gyewesigamyeko" tegalina bigezo nga amassomo amalala. Ekiseera ky'ebigezo kikozezebwa okuba nga oyiga Baibuli nga toline ndowooza ndala yonna gyewesigamyeko.

Mu ssomo lino "ery'ebikolebwa mu Kuyiga Baibuli " ery'okusatu, ekigezo kyetaagisa okukola okunoonyereza, okuvuunula amakulu g'ebigambo, n'okubikozesa. Omuyizi aweebwa olugero okuva mu Baibuli era akozesa ekiseera ky'ekigezo okuyiga olugero akolewo ensonga ze, ebibuuzo ebivuunula amakulu, okutegeera eby'okuddamu n'eby'okola. Omuyizi asabibwa okuwaayo ensonga ze nnya ezisinga obukulu n'ebibuuzo ebivuunula amakulu. Ensonga/ebibuuzo bibiri ebyegasse birina okubaamu eky'okuddamu ekivuunula amakulu, ate ekimu ku byo kirina okubaamu oky'okukola. Ensonga ezifuniddwa, ebibuuzo, n'eby'okuddamu bitegekebwa okusinziira ku bukulu, okutegeera, obukakafu, n'ebirala.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

Enyanjula y'Essomo:

Amassomo agetaagisa okusooka:

Enyanjula y'Okuyiga Baibuli: Ebikolebwa mu Kuyiga Baibuli I ne II.

Lino ly'essomo ly'ebikolebwa mu Kuyiga Baibuli ery'okusatu liddirira essomo ly'Enyanjula y'Okuyiga Baibuli. Ensengeka yesigamye ku byayigirizibwa mu ssomo eryo.

Tujja kukozeza okutegeera kwaffe okusingawo kwe tulina ku kuyiga Baibuli okuyiga ekitabo kya Malaki. Mu massomo ga Bafiripi tumaze okukola ekyo kye twayiga mu mu ssomo "Eryanjula". Kati twagala okweyongera okukola n'okwongera obusobozi bwaffe okuyiga Baibuli nga tetulina ndowooza ndala yonna gyetwesigamyeko.

Wetutuuse, kiyinza okuyamba okwejukanya enyanjula y'essomo eriyitibwa 'Enyanjula y'Okuyiga Baibuli'.

Entegeka y'essomo lino.

Tujja kuyiga Malaki 1:1-2:16. Wajja kubaawo ebitundu bina:

- 1) Elinnya n'okuteekateeka (1:1-5).
- 2) Ekibi kya bakabona (1:6-14).
- 3) Empisa n'omusango gwa bakabona (2:1-9).
- 4) Obutali bwesigwa n'obunanfuusi bwa bantu (2:10-16).

Buli kitundu kijja kubaamu ebitundu bisatu eby'okuyiga:

- 1) Essomo ly'entegeka (muno mujja kubaamu enkola etukulemba okuva mu byetulaba okudda mu kuvuunula amakulu okudda mu kukozeza).

Tujja kussa nnyo amaaso ku kuvuunula amakulu mu ssomo lino n'okukkiriza eddembe erisingawo (okusinga mu massomo getwamaze edda okuyitamu) okufulumako ebweru w'ekitabo kya Malaki okuddamu ebibuuzo byaffe ebivuunula amakulu. Tetujja kuba nnyo na ntegeka (okusinga mu massomo getwayisemu edda) mu ngeri gyetutegekamu ekitundu kino.

Tujja kukola okuyiga ku bigambo (we kinaaba kyetaagisiza) mu kitundu kino.

(Byeyongerayo ku lupapula oluddako)

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

- 2) Engeri entegeka gyefananamu (tujja kufunza enkwatagana y'enkolagana wakati w'ebitundu ebiri mu buli kitundu).
- 3) Okumaliriza (muno mujja kubaamu: ensonga ez'enkomerero n'ebirowoozo; olunyiriri lumu olufunza enyinyonyola y'olugero; n'omutwe gwa bigambo bisatu oba bina olulaga olugero kyelulaga).

***Genderera: Tujja kukozeza Baibuli eyitibwa New American Standard Bible mu kuyiga kwaffe.

II. Entegeka n'Ebyafaayo bya Malaki.

A. Entegeka ya Malaki.

Entegeka ya Malaki eddako ekozezebwa okutegeka ebitundu by'essomo lino n'ebitundu bya "Ebikolebwa mu Kuyiga Baibuli IV":

1. Omutwe n'okuteekateeka (Mal 1:1-5).
2. Obutali bwesigwa n'obunanfuusi bwa Isiraili bunenyezebwa (Mal 1:6-2:16).
 - a. Obutali bwesigwa n'obunanfuusi bwa bakabona (Mal 1:6-2:9).
 - 1) Ekibi kya bakabona (Mal 1:6-14).
 - 2) Empisa n'omusango gwa bakabona (Mal 2:1-9).
 - b. Obutali bwesigwa n'obunanfuusi bwa bantu (Mal 2:10-16).
3. Okujja kwa Mukama kulangirirwa (Mal 2:17-4:6).
 - a. Ekigendererwa ky'okujja Kwe: Okulongoosa (Mal 2:17-3:6).
 - b. Okuddamu okutuufu eri okujja Kwe: kwenenya (Mal 3:7-4:3).
 - c. Okulangirira okutongole (Mal 4:4-6).

OKUYIGA BAIBULI III

B. Ebyafaayo by'Ekitabo kya Malaki.

Eby'okuwandiika —

1. Ebyafaayo by'embeera.

- a. Ekitabo kya Malaki kiraga okwagala Katonda kwalina eri abantu be newankubadde nga bagaana okukukkiriza oba okwewaayo gyekuli.
- b. Ebiseera ebizibu eri abaana ba Isiraili byabaleetera okuva ku Katonda. Ebizibu byabwe ebisinga byali kumalibwamu maanyi na butagumiikiriza. Okusuubira n'amazima byali bintu bya njawulo.
 - 1) Oluvanyuma nga okuwangangusibwa kukomye, abaana ba Isiraili batandika okutunulira n'esuubi eri okulangirira okukwaata ku Masiya bannabbi gwebalanga edda.
 - a) Walibaawo ebyengera ku nsi (Ezek 34:26-30).
 - b) Walibaawo okwanjaala ku abantu (Isa 54:1-3).
 - c) Walibaawo omukisa ku ggwanga (Yer 23:5, 6).
 - d) Walibaawo omukisa ku nsi yonna (Isa 49:22, 23).
 - 2) Nay'ate, amazima tegakwaatagana na bisuubirwa bino wabula waliwo:
 - a) Njala (Mal 3:10).
 - b) Bufuzi bwa Buperusi (Mal 1:8).
 - c) Abantu okukendera mu Isiraili.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

2. Ebyafaayo by'ebyafaayo.
 - a. Ekitabo kyawandiikibwa nga mu 460 nga Kristo tanazaalibwa.
 - b. Okuwangangusibwa kwa Bayudaaya mu Babulooni mu 586 kwaali kwakomekkerezebwa emyaka nga 75 emabega.
 - 1) Yekaalu yali emazze okuddamu okuzimbibwa. Enkola y'okuwaayo Sadaaka yali ekola.
 - 2) Okumanya Amateeka (nga Ezera bweyabuulira) kwaali kulabika.
 - c. Byali biro bya kulindirira eri abantu ba Katonda nga kuwakanya ebiro by'okukyuusibwa okunene.
 - d. Aba Edomu baali bawakanyiriza ddala Yuda okuva lwe yagwa mu 586 nga Kristo tanazaalibwa.

OKUYIGA BAIBULI III

III. Ekitundu 1: Elinnya n'okuteekateeka (1:1-5).

Eby'okuwandiika —

A. Okuyiga ku Ntegeka y'Ekitundu 1.

1. Olunyiriri 1.

a. Olunyiriri luno lukola nga elinnya ly'ekitabo.

b. Lwanukula ebibuuzo bisatu.

1) Ekitabo kya kika ki?

a) Kitabo kya **“KULANGIRIRA MATEEKA GA KIGAMBO KYA MUKAMA.”**

b) Ekigambo "okulangirira" kitegeeza ki?

(1) Ekigambo **“KULANGIRIRA”** mu Lwebbulaniya kitera okutegeeza okulangirira obubi. Kiyinza okuvuunulwa nga **“OMUGUGU”**. Ekigambo kikozezebwa emirundi 27 mu Ndagaano Enkadde. Emirundi 25 gyekirabika nga kitegeeza omusango ogujja.

(2) Bwe tugatta **“OKULANGIRIRA”** ne **“EKIGAMBO”** tusobola okugerageranya Zek 9:1 ne 12:1 okulaba nga bwe waliwo ekiraga omusango ogujja.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

2) Ekitabo kyogera eri ani?

a) Kyogera eri Isiraili

b) **Mu Isiraili mulimu ani?**

(1) Mu biro Malaki wekyawandiikirwa, emirembe egimala gyaali gimaze okuyita nekiba nti okwawula wakati wa Isirayiri ne Yuda kwaali kuggwawo. Ebika 10 eby'omu mambuka (ebitera okuyitibwa Isiraili) byatandika obutategeerekeka.

(2) Baali bawangangusiddwa mu Busuuli era nga baali batandise enkola ey'okufumbiriganwa n'abantu abo ab'omu mambuka. Kino oluvanyuma kyavamu abamu abamanyiddwa nga Abasamaliya. N'olwekyo, "Isiraili" kati ekozesebwa (nga bweyali ekozesebwa edda), nga ekigambo ekya wamu ekyogera ku Bayudaaya.

3) Ani eyawandiika ekitabo?

a) Kyawandiikibwa (okuyita mu) Malaki.

b) **Malaki y'ani?**

(1) Malaki yali nnabbi ow'Endagaano Enkadde.

(2) Ekigambo “**MALAKI**” kitegeeza “OMUBAKA WANGE.”

2. Olunyiriri 2.

a. Amangu ddala tusobola okulaba enkola y'obwa nnabbi ("bwayogera Mukama").

b. Era tulaba enkola y'okuwandiika enakozezebwa mu kitabo kya Malaki kyonna ("naye mugamba"; ekiddibwako ekibuuzo eky'okubuusabuusa; ne kiddibwako okuddibwamu okuva eri Katonda).

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

- c. Era tulaba nti ebigambo ebyasooka okwogerwa Mukama biri “**NNABAAGALA MMWE**” (genderera nti akkadde ako agamba nti Yabagaala edda era Abagaala kati). Ebigambo bino bitegeka asoma okutegeerera ddala obulungi ebisangibwa mu kitundu kye kitabo ekisigaddeyo kyebitegeeza.
- 1) Katonda ayogera.
 - 2) Abantu be boogera naye ne bakola birala.
 - 3) Ekigambo “**NAYE**” kiraga entandiikwa y'okukontana kuno.
 - a) Katonda agamba abantu be nti Abaagala, “**NAYE**” kyebaddamu kiraga nti tebakikkiriza.
 - b) Ebigambo bya Katonda bitegekeddwa nga bikontaganira ddala n'ebya bantu be. Kino kye kintu kyetujja okulaba mu kitabo kyonna.
- d. Katonda nga abadamu olw'okubuusabuusa kwabwe tulabayo ekikontamu ekirala (genderera ekigambo “**SONGA**”).
- 1) Okukontana kuli wakati wa Yakobo ne Esawu era kikozebwa okulaga okwagala kwa Katonda eri Isiraili.
 - 2) Okukontana kweyongerwa n'okusingawo bwetutegeera nti Esawu teyali bubezi muganda wa Yakobo, naye yali mulongo ate nga ye mukulu we. Wano tulaba okukozesa ekigambo kya wansi okussa essira ku nsonga.
- e. Ekintu kyetulaba ekitabulatabula mu lunyiriri luno kiri nti tetuyinza kugaana nti Katonda akozesa enkayana y'aboluganda okulaga okwagala Kwe eri Isiraili. Tewali bukwakulizo ku ngeri Katonda gyalondamu. Tusoma busomi nti: “**YAKOBO NAMWAGALA.**”

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

- f. Katonda ayagala (alonda) Yakobo olw'ekyo Esawu kye yakola?
- 1) Okusooka, ka tulabe ebirowoozo by'okwagala" "n'okulonda" bwe bikolagana. Soma Ma 7:6, 7. Genderera mu lunyiriri 7 **"YABASAAKO OKWAGALA KWE"** ne **"MBALONZE MMWE"** bwe biri nti buli kimu kisobola okudda mu kifo kya kinaakyo.
 - 2) Eky'okubiri, tulina nate okukisaako essira nti Katonda teyalonda (teyayagala) Isiraili olw'ekintu kyonna kye baakola oba nti baali basinga abalala olw'ekyo kye baali bakoze oba kye baali. Yabalonda bulonzi lwa nsonga biri:
 - a) Kubanga yabaagala (Ma 7:8), era (kikulu nyo okutegeera ekigambo kino).
 - b) Kubanga Yayagala okukuuma endagaano Ye ne Ibulayimu (Ma 7:8).
 - 3) Eky'okusatu, tulina okulowooza ku biri mu ndagaano ya Ibulayimu. Soma Lub 12:1-3. Genderera engeri gye waliwo ebitundu bibiri eby'endagaano. Ekitundu ekimu kyo kikwaata ku ngeri Katonda gyaliwaamu Ibulayimu omukisa. Ekitundu ekirala kikwaata ku ngeri Ibulayimu gyalibeeramu omukisa eri amawanga (jukira Esawu yali omu ku mawanga gano).
 - a) Ibulayimu teyalondebwa olw'omuwendo gwa mawanga. Katonda teyalonda Ibulayimu okusobola okuboola amawanga. Yalonda Ibulayimu okusobola okuyingiza amawanga mu ndagaano eno.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

b) Katonda bwagamba nti yayagala (yalonda) Yakobo, ekyo tekitegeeza nti Esawu yamugaana. Kitegeeza nti Esawu teyamulonda. Song'ate, Esawu talina kulekebwa bweeru. Asobola okuyingizibwamu okusinziira ku nsonga yenyini Katonda gyeyalonderako Isiraili. Bwekityo, asobola okuyingizibwa okusinziira ku ntegeka ya Katonda ey'obutume okutuuka eri amawanga gonna okuyita mu kulonda Isiraili.

(1) Ekirowoozo ky'okulondebwa tuleme kukitegeera mu ngeri ya kusosolamu balala. Tulina kukitegeera mu ngeri ya kuyingizamu balala.

(2) Tulina okuteeka ennyo essira (bwe kitaba kusingawo) ku buvunanyizibwa obw'okulondebwa nga omukisa ogw'okubeera alondebwa. Ekirowoozo kino kijja kuba bubaka obulabika ennyo mu kitabo kya Malaki.

3. Olunyiriri 3.

a. Entegeka y'olunyiriri luno yesigamizibwa ku ntambula okuva mwebyo ebimanyibwa okudda mu birala eby'enjawulo. “**NKYAAYE**” (okutwaalira awamu) kikwongerayo ku “**NKOZE**” (si kya wamu wabula kirina gwekitegeeza).

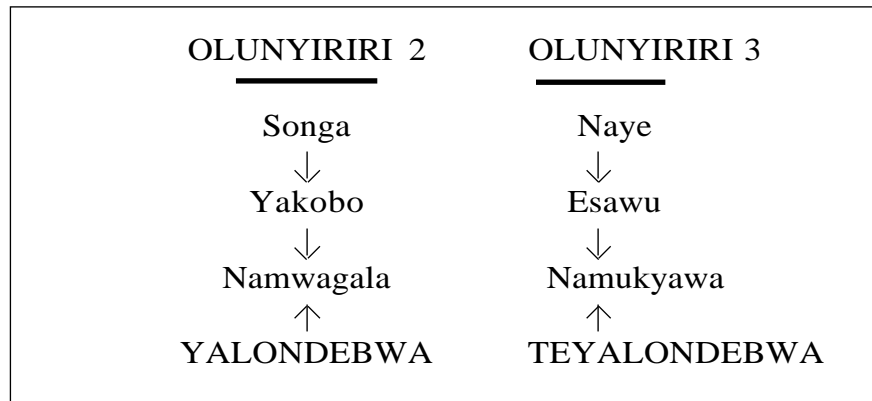
1) Tulina okukitegeera nti mu by'enjawulo ebinyonyola engeri Katonda gyeyakyaawa Esawu tebiva mu kuba nti Katonda yagaanira ddala abantu abo. Katonda teyagaana Esawu (Edomu). Edomu yagaana Katonda nga egaana Isiraili (Edomu yabanga mulabe wa Isiraili okuviira ddala mu biseera by'okuwangangusibwa).

2) Kye tulaba wano bwe bufuzi bwa Katonda. Mufuzi okuteekawo enkola Ye ey'okuwa abantu be omukisa. Mu bufuzi bwe yalonda Isiraili. Olw'okufuga Kwe Yalonda Isiraili okuwa omukisa abo abamuwa omukisa, ate n'ebikolimo eri abo abamukolimira (damu oyite mu Lub 12:3). Mu bukulu bwe akozesa (alonda) abalala okutwaala amazima ge eri abo abatayagala kugoberera nkola Ye (genderera nti okujuliza ku BIBE BY'OMU MALUNGU oba olyawo kyogera ku Bawalabu Abanabati abakambwe abayenjeranga mu kitundu ky'ensi ek yo mu kiseera ekyo).

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

- b. Ekigambo ekikulu eky'okutunulira mu lunyiriri luno ky'ekigambo “**NAYE**.” Nate tulaba essira ku nkola y'okukontana. Kozesa ekifananyi ekiddako okwejukanya.

- 1) Kituufu Katonda akyawa abantu be?

- a) Nga ekigambo “**YAYAGALA**” bwe kitegeerwa nga “**OKULONDEBWA**”, “**OKUKYAAWA**” kirina okuteegerwa nga “**TEYALONDEBWA**” (Jukira kino tekitegeeza nti yaganibwa oba yasosolebwa).
- b) Ekirowoozo kya “**OKUKYAAWA**” kiyinza okutegeerwa obulungi bwe tuyiga enkozesa yaakyo endala. Soma Lub 29:30-33; Ma 21:15-17; Luk 14:26; Mat 10:37.

- (1) Yakobo “**YAKYAAWA**” Leeya (Lub 29:31).
Tekitegeeza nti yakyaayira ddala Leeya (ekigambo "okusingawo" mu lunyiriri olwa 30 kiraga nti mazima yayagala Leeya). Kyekitegeeza wano kiri nti yalonda Lakeeri ate Leeya teyamulonda.

- (2) Tusanga ekintu kyekimu mu Ma 21:15-17.

OKUYIGA BAIBULI III

- (3) Ekigambo “**OKUKYAAWA**” mu Luk 14:26 kivuunulwa Mat 10:37 mu ngeri yemu nga eby'okulabirako ebibiri byetulabye. Okutegeera tekuli nti tukyaayira ddala bazadde baffe, abaana, n'abalala (era genderera engeri ekigambo “**OKUSINGA**” mu Mat 10:37 bwekiragira ddala nti twagala abazadde baffe, abaana n'abalala? Kyekitegeeza kiri nti Abakristaayo balonda Yesu ne batalonda balala.
- (a) Era, kino tekitegeeza nti tugaana oba tusosola abalala. Kitegeeza nti n'abalala nabo mu bulamu bwaffe mwebali okuyita mu kulonda Yesu. Mu bikolwa, tuyinza okugamba nti abaami basobola bulungi nnyo okubeera abaami abalungi kubanga balonda Yesu so si bakyaala baabwe. Omwami ayinza okwagalira ddala mukyala we mu mazima bwasalawo okwewaayo okukkiriza Yesu okubeera mu kifo ekisooka mu bulamu bwe. Omwami “**AKYAAWA**” (yalonda) mukyala we ayinza okwagalira ddala ennyo mukyala we mu mazima.
- (b) Leeya yali alina okwagalibwa Yakobo bulungi mu ngeri nti Yalonda Lakeeri. Tuyinza okugamba nti yali alina okuba "omusajja wa mukazi omu" Okusobola okwagala obulungi omu ku bo (engeri endala eyokwogera kino eri nti toyinza kuweereza baami babiri oba tosobola kwagala Katonda ne mamona). Yakobo yalina okulondako omu okusobola okwagala bombi. Yandiyagadde Leeya (lwa bulungi, mu ngeri ya njawulo eyandibadde ekkiriziganya n'empisa y'okuba n'omukaziomu olw'okwagala kwe yayagala Lakeeri.

Eby'okuwandiika —

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

(c) Ekirowoozo ky'okuba n'enkolagana ey'okuba n'omukazi oba omwami omu okumalira ddala ekiseera kyeyongera okunywezebwa n'ekyo Katonda kyatuyitira nga ffe Abakristaayo. Kisanyusa nti Katonda akozesa enkola y'okuba n'enkolagana ey'okuba omu okumalira ddala ebbanga wakati w'omussajja n'omukazi okututegeeza enkolagana ye gyayagala wakati We n'omuntu (eky'okulabirako, lowooza ku bubaka bwa Koseya). Atuyita tutuukirize okwewaayo kwaffe gyaali, ye Katonda yekka. Abo abasalawo bwe batyo basobola okuba abantu abalungi mu maka era abannansi abalungi si kubanga amaka n'eggwanga bye bisooka, naye kubanga okwewaayo kwabwe okujjudde eri Katonda kubakkirizisa okuba ate nekubasobozesa okuba abantu abalungi mu maka ne mu ggwanga era bategeera nti mu Mat 6:33 ekigambo ky'Oluyonani **“MUSOOKE”** kitegeeza nti **“BWOOKKA”**. Noonya obwakabaka bwokka ebirala byonna binakwongerwako.

c) Kati tusobola bulungi nyo okutegeera kye kitegeeza nti Katonda **“YAKYAAWA”** Esawu. Entegeka ye yali kwagala, okuyingiza, n'okuwa abalala omukisa okuyita mu kulonda Isirayiri YOKKA Isirayiri, egwanga eryatumibwa (jukira ekirowoozo kya Lub 12:1-3 lyalongebwa Katonda asoble okwagala ensi. Jukira, Yok 3:16 agamba nti **“KATONDA BWEYAYAGALA ENNYO ENSI.”** Katonda alonda Isirayiri okusobola okulonda abalala. Mu njogera y'Endagaano Empya, atwagala tusoble okwagala abalala (laba 1 Yok 4:19).

Eky'okubaganyako Ebirowoozo

Yogera engeri okutegeera kino bwe kinakwaata ku ngeri gyetubeeramu nga Abakristaayo.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

2) **Si kya butali bwenkanya nti Katonda alonda omu naye natalonda mulala?**

- a) Okuddamu ekibuuzo kino twetaaga tuyige kyekitegeeza mu Ndagaano Empya okufanana Mal 1:2, 3. Soma Bar 9:6-21.
- (1) Okusookera ddala, tulina kussa ssira ku nyiriri. 19-21. Katonda y'afuga byonna. Kino kilina okuba nga y'enkomerero y'okubaganya ebirowoozo. Katonda, ye Mutonzi, alina obuyinza okulonda nga ye bwayagala.
- (2) Song'ate, Katonda ayongera okutuwa okunyonyola okusingawo Soma olunyiriri. 6.
- (a) Amazima ga Katonda ga njawulo ku mazima g'omuntu. Omuntu anyonyola obwenkanya mu ngeri y'ebintu byonna okuba nga bifanana/kyekimu. Katonda anyonyola obwenkanya mu ngeri abantu gye bewaayo eri ekyo kye baweebwa (eky'okulabirako, mu lugero lwa talanta, nanyini alamula buli muddu **“OKUSINZIIRA KU BUSOBOZI BWE”**: laba Mat 25:15).
- (b) Obwenkanya bwa Katonda bwesigamye ku kuba nti Atuukiriza ebisuubizo bye oba nedda. Katonda mutuukirivu kubanga atuukiriza ebisuubizo Bye. Okutegeera omuntu kwalina eri amazima kutunulira mbalirira Ye ku ebyo ebiri mu bisuubizo bya Katonda. Okutegeera Katonda kwalina eri amazima kutunulira bwesigwa Bwe eri ebisuubizo bye (ebiri mu bisuulsizo ebyo tebirina kye bikolebwako olw'embalirira y'omuntu kubanga byateekebwawo Katonda omukulu (laba Bar 9:19-21).

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

(c) Eky'enkomerero, ekibuuzo kyaffe tekijja kulaga kuggwamu maanyi kuno abantu kwebaggwamu amaanyi singa bategeera Baibuli kyetegeeza ku "kulondebwa n'okukubirwa akalulu. Okulondebwa kubaawo olw'okutwaaliramu abalala. Okukubirwa akalulu si kwa bantu ab'ekibiina oba eggwanga erimu **“KUBANGA BONNA SI LSIRAYIRI ABAAVA MU ISIRAYIRI.”**

b) **Tunayogera tutya nate? Mu Katonda temuli butali bwenkanya, mwebuli kikafuuwe ekyo okubaawo! (Bar 9:14).**

4. Olunyiriri 4.

a. Ekigambo ky'olunyiriri luno ekikulu kiri **“NEWANKUBADDE.”** kilaga okukontana wakati w'obufuzi bwa Katonda obw'okuntikko n'okwenyumiririza kw'omuntu okwesiga amaanyi ge. Edomu agezaako okulaga amaanyi go kusalawo kwe" okutonda ate Katonda naddamu nga alangirira obufuzi Bwe eri entegeka za. Edomu. Genderera okuzimba kuno nga bwe kirabika mu kifananyi ekiddako.

EDOMU AGAMBA:

KATONDA AGAMBA:

Tujja kuzimba

Balizimba

|
ebifo ebyayononebwa

|
Nze nja kusuula

OKUYIGA BAIBULI III

b. Okusalawo kw'omuntu kukwatagana kutya n'obufuzi bwa Katonda?

Eby'okuwandiika —

- 1) Kituufu nti omuntu alina okusalawo kwe. Song'ate, okusalawo kuno si kusalawo kwa butonzi. Kusalawo kwa kufuna obufunyi. Bwekityo omuntu alina okusalawo mu bigambo by'ekyo kyasobola okufuna okuva eri Katonda, so si mu ngeri y'ebyo byasobola okutonda okuva ku bya Katonda (lowooza Yok 1:12, 13).
- 2) Bwe kityo, Edomu teyasobola kukozeza kwagala kwe okukakasa obukuumi bwe. Enkomerero yabwe teli mu buyinza bwabwe okusalawo kwabwe kwandikozeseddwa okuddamu obulungi eri Katonda okuyita mu kwewaayo okwamazima eri Isirayiri, naye bagaana Katonda. Kati okusalawo kwe tekuyinza kumulokola. Katonda y'Afuga obusobozi bw'omuntu okugezaako okwelokola.

Eky'okubaganyako Ebirowoozo

Soma Luk 10:16 era oyogera ku ngeri abantu gyebagaana Katonda olw'okugaana abo Katonda babatumira.

c. Tulina okukitegeera nti Katonda ayogerwako nga “**MUKAMA OW'EGGYE.**” Lino linnya kkulu nnyo okusinziira ku bubaka obuli mu kitabo kya Malaki. Kijja kukozezebwa emirundi 24 mu suula 4 enyimpi eza Malaki

- 1) **Elinnya eryo litegeeza ki?**
- 2) Ekigambo “**AMAGGYE**” kiraga enkola eya maanyi ag'omu ggulu. Kisonga ku Katonda bufuzi bwa okufuga ensi zonna n'obufuzi bwa Katonda. Yakuwa ye Mukama owa maanyi gonna, Mukama w'ensi zonna oba Mukama wa mawanga.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

5. Olunyiriri 5.

- a. Ekigambo “**ERA**” kigatta olunyiriri. 4 ne . 5. Kyanjula biki ebiyaava mu byatuuka ku Edomu.
- b. Okulabisibwa kw'obufuzi n'amaanyi ga Mukama ku bantu abo abagaana abo balonze kijja kuviiramu Isirayiri kulangirira bukulu bwa Katonda.

1) Okulangirira kuno kunategeezebwa ani?

- a) Okusooka tujukire ensonga zetwamaze okwogerako mu nyiriri. 1-4 ezikwaata ku “**MAWANGA.**”
 - (1) Isirayiri yalandebwa okuba omukisa (obujulirwa) eri “**AMAWANGA.**”
 - (2) Ye Mukama wa maggye oba Mukama wa “**MAWANGA**” bwa bubaka obulangirirwa.
- b) Eky'okubiri tulina okulaba okukwaatagana okuli wakati w'ebigambo “**OKUSSUKKA ENSALO YA ISIRAYIRI.**”
- c) Ebisangibwa mu byonna ebyogeddwa kwe kuba nti Katonda agezaako okutwaala Isirayiri nga amuzza mu kkubo eddungi. Balina okutuukiriza ekitundu kyabwe eky'endagaano nga bakola nga eggwanga eryatumibwa. Bo gwe musana ogulina /okwaka mu nsi Katonda okuba nga “**AGULUMIZIBWA OKUSSUKKA ENSALOSALO ZA ISIRAYIRI.**” Balina okuba nga balangirira amazima gano eri “**AMAWANGA.**”

OKUYIGA BAIBULI III

2) Ensonga zino zikwaatagana zitya ku bigambo bya Katonda ebyasooka (Mbagadde) olunyiriri. 2?

Eby'okuwandiika —

- a) Nate tulina okujukira nti entegeka ya Katonda ey'obununuzi yesigamye ku bantu abalonde abanatumibwa eri amawanga.
- b) Ekirala, tulina okukozesa enono ya 1 Yok 4:19. Bwekiba nti kituufu nti tusobola okwagala abalala kubanga Katonda yasooka okutwagala, olwo nno kikulu nyo tutegeere nti Katonda atwagala. Isirayiri yalemwa okulaba nti Katonda yagyagala. Ekyavaamu kyaali nti yalemwa okwagala abalala. Teyasobola kuwa balala mukisa. Laba ekifananyi ekiddako.

LUBERYEBERYE 12:1-3	Ekitundu 1: Nakuwanga Omukisa	Mal 1:1-4 Katonda abikula okwagala kwe eri Yuda
	OLWO NNO	OLWO NNO
Endagaano ya lbulayimu	Ekitundu 2: Onobeera mukisa	Mal 1:5 - Yuda aso- bole okwagala amawanga

***Genderera: Ekirowoozo kya Yuda "okwagala amawanga kikwaatagana n'okwagala kwe, okujulira Katonda mu ngeri eya maanyi.

B. Ebiri mu Ntegeka y'Ekitundu ekisooka 1 (ng'okozesa entegeka , soomooza abayizi okumanya enkolagana wakati w'ebitundu).

1. Omutwe (oluny. 1).
2. Enkolagana wakati wa Katonda ne Isirayiri (oluny. 2, 3).
 - a. Katonda abaagala (oluny. 2a).
 - b. Tebakkiriza kwagala kwa Katonda (oluny. 2b).
 - c. Katonda addamu ekibuuzo kyabwe (oluny. 2b-3).

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

1) Esawo ne Yakobo ba njawulo (oluny. 2b-3a).

a) Katonda yayagala Yakobo (oluny. 2b).

b) Katonda yakyaawa Esawu (oluny. 3).

(1) Katonda ensozi ze azifuula amatongo (oluny. 3a).

(2) Obusika bwa Edomu buaweebwayo eri ensolo z'omu nsiko (oluny. 3b).

3. Enkolagana eyaaliwo wakati wa Katonda ne Edomu (oluny. 4).

a. Edomu ayogera ebya malala (oluny. 4a).

b. Katonda agamba nti assukkulumye entegeka zaabwe (oluny. 4b).

4. Okuddamu kwa Isirayiri okusembayo eri enkolagana eno (olu.5).

C. Okumaliriza Ekitundu 1.

1. Ensonga ezisembayo n'ebirowoozo.

a. Newankubadde nga Edomu ayogerwako nnyo, kyetutunulidde mu kitundu kino kiri ku Isirayiri n'okwagala kwa Katonda eri abantu be Isirayiri. Okumaliriza kusonga ku kyetaago ky'okwagala okwo okubavaamu. Abayisirayiri balina okutegeera bo nga eggwanga eddondde engeri gyebakolaganamu n'amawanga.

b. Lwaki Katonda yakulonda? Okusooka yakulonda olw'okwagala kwe okutaliiko byekwaso era okutagwerera. Eky'okubiri yakulonda okuba nti akukozesa okuleeta abalala.

c. Okuddamu kwaffe eri Katonda okutulonda kulina kuba kwa kusiima na kwebaza. Okusiima kuno kulina okutuwa amaanyi okuba nga tweyongerayo okussukka ffe wetukoma n'eri omuntu (eggwanga) okusukka ffewetukoma (ensalo zaffe).

2. Olunyiriri oluwumbawumbako. Kubanga Katond ayagala nnyo okwagala kwe okulabisibibwa n'okukkirizibwa, tulina okwewaayo eri okwagala kwe nga tubeera mu Ndagaano gyeyakola wamu naffe.

3. Omutwe. Katonda ayagala abantu be.

OKUYIGA BAIBULI III

IV. Ekitundu 2: Ekibi kya bakabona (1:6-14).

A. Okuyiga ku ntegeka y'Ekitundu #2.

Eby'okuwandiika —

1. olunyiriri 6.

- a. Mu 1:1-5 Katonda yateekateeka Isirayiri okuba nga etegeera obutafaayo kukkiriza Katonda. Mu 1:6-14 Atandika okulaga ebibi byabwe nga asooka kulaga bibi bya babakiikirira (bakabona).
- b. Ensonga okukakasa kino ezibadde entono okuba nga zeyongerera okuba enene zikozesebwa mu lunyiriri luno okulaga enbwekiri eky'ennaku Isirayiri obutakkiriza Katonda.

- 1) Tulaba okuddingana kw'ebigambo “**KITAFFE,**” “**MUKAMA,**” ne “**OKUSSAAMU EKITIIBWA.**” Ensonga ezikakasa kino ziri nti oba nga ensonga etali nkulu ntuufu, olwo kitegeeza n'ensonga enkulu nayo ntuufu. Oba ba kitaffe abatuzaala tubawa ekitiibwa, kale tetusingewo nnyo okussa ekitiibwa mu kitaffe ali mu ggulu?

- 2) Akatyabaga kali nti ensonga esinga obukulu ate yenyoomewwa.

a) **Bakabona Mukama bamunyooma batya?**

- (1) Ebigambo “**OBA NGA NDI**” biraga nti ekizibu tekiri nti bakabona tebagala kugamba nti Katonda ye Kitabwe era Mukama waabwe (kabona nga ayatula ebintu bino nga ekitundu kyo mulimu gwe bwe yadangamu enzikiriza mu Yekaalu) Ekizibu tekyali mu bigambo byabwe naye mu neyisa/ yaabwe. Ebigambo byabwe n'empisa zaabwe byaali bintu bibiri eby'enjawulo.

- (2) N'olwekyo, tulaba nti okunyooma Katonda teyakolebwanga ku mutindo gw'okugenderera okujeema. Kyakolebwanga ku mutindo gw'obunanfuusi bwennyini.

b) **Ebigambo "okunyoma" kitegeeza ki?**

- (1) Kitegeeza okuba nga ekintu okisaamu akatiibwa katono; okuyisaamu amaaso.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

(2) Bakabona bali Katonda bamuyisaamu amaaso. Baali tebamuwa muwendo gwe gumumala oba okumulaba nga asanidde.

- c. Era, tulina okwetegereza enkozesa y'elinnya “**MUKAMA WA MAGGYE.**” Katonda wa mawanga Y'asanidde okuweebwa ekitiibwa. Bwaba nga tafuna kitiibwa kuva mu baana be benyini, olwo amawanga ganayiga gaty'a okumusaamu ekitiibwa?

2. Olunyiriri 7.

- a. Tulina okwetegereza okuddingana kw'ebigambo ' “**OKUNYOOMBWA N'OKWONONEBWA.**” Era tulina okwetegereza okweyongerayo kw'ensonga za “**LINNYA LYA KATONDA**” (oluny. 6d), “**EKYOOTOKYA KATONDA**” (em (oluny. 7a), “**KATONDA**” (“Gwe”: oluny. 7b), ne “**EMEEZA YA KATONDA**” (emeeza ya mukama: oluny. 7c). Yiga ekifananyi ekiddako.

OKUNYOOMA — elinnya lyange

OKWONOONA — ekyooto kyange

OKWONONA — nze (Gwe)

OKUNYOOMA — emeeza yange

OKUNYOOMA = OKWONOONA

elinnya lyange = ekyooto kyange = nze =
emeza yange

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

b. Kati tuyinza okufunza ensonga eno enkulu mu luny. 6, 7 nga tulaga ensonga zino mu ngeri eddako:

- 1) Katonda: Munyooma elinnya lyange.
- 2) Bakabona: Tutya?
- 3) Katonda: Nga muwaayo omugaati ogwononese ku kyooto kyange.
- 4) Bakabona: Wewaawo, naye ekyo kibonoona kitya mmwe?
- 5) Katonda: Emeeza yange bweyowonebewa, olwo Nze Mweene mba nyonooneddwa.

3. Olunyiriri 8.

a. Mu lunyiriri. 6 twalabye nti waliwo ekizibu kwoyo awaayo. Mu lunyiriri. 8 tulaba nti waliwo ekizibu ekiri kukiwebwayo. Ebizibu bino ebibiri bulijjo bitera okulabikira awamu. Buli kimu kikwaata ku kinnakyo (mu luny. 7 tulaba okugattibwa kw'ebizibu byombi).

b. **Kizibu ki ekiri ku kiwebwayo ?**

- 1) Soma Ma 15:21. Okusooka byonna ekika ky'ekiwebwayo kyaali kya muzizo kino. Bwekityo, bakabona bali bajeemu.
- 2) Ekizibu kirabika kissukka obujeemu. Ensonga ya Katonda okubuuza ekibuuzo ku nkomerero y'olunyiriri eri nti bakabona baali baleeta ebiwebwayo ku kyoto kya Katonda bye bali batayinza kutwaalira baami babafuga.
 - a) Baawanga ekitiibwa oyo omufuzi/abafuga ate nga bamanya nti Katonda mukulu okusinga omufuzi abafuga. Naye ate ebikolwa byabwe eri Katonda tebyalaga kumuwa kitiibwa. Ekizibu kiri mu kukkiriza kwabwe.
 - b) Basobola okulaba omufuzi/abafuga. Tebasobola kulaba Katonda. N'olwekyo batandiika okubuuza nti banamusemberera batya era banadda batya gyal. Okuwaayo sadaaka nekifuuka omukolo obukolo, ogutaliimu era ogw'obunanfuusi.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

c) Ekiweebwayo ekitaleetebwa mu kukkiriza kyesigamye ku bunanfuusi mu kifo ky'okutya Katonda, era tekikirizibwa eri Katonda (lowooza Beb 11:4).

3) Mu biweebwayo byabwe, bakabona Katonda bamusa wansi era bamunyooma. Ekisinga okulabikira ddala, banyooma omuwendo gw'obulokozi bwabwe nebakola obunanfuusi olw'obutaba na kukkiriza.

4. Olunyiriri 9.

a. Okusooka, tulina okulaba nate nti ebigambo by'olunyiriri luno byayogerwa **“MUKAMA WA MAGGYE.”**

b. Mu lunyiriri 8 tulaba ekibuuzo **“ANAKUSIIMA** (omufuzi akufuga) **Wano mu lunyiriri.** 9 ekibuuzo kiddibwamu, naye nga kyo kyogera ku Katonda mu kifo ky'omufuzi akufuga.

c. **Nkolagana ki eriwo wakati w'ekiweebwayo n'okufuna okuganja eri Katonda?**

1) Okulaba omufuzi akufuga, omuntu alina okuleeta ekiweebwayo ekirungi oba ekirabo okulaga nti amussamu ekitiibwa. Eky kye kimugulirawo abeere nti akkirizibwa ewa omufuzi oyo.

2) Mu Ndagaano Enkadde, sadaaka y'ekiweebwayo ekirungi yakakasanga okuyingira kw'omuntu eri Katonda. Mu ndagaano empya tuyinza okugamba nti ekiweebwayo ekirungi kwe kutendereza n'okusinza. Tuyingira mu mpyaze n'okutendereza. Tuleeta sadaaka ey'okutendereza.

3) Katonda, okufanana noyo akufuga, tajja kuwulira kusaba kwaffe nakwegayirira, bwe tutamulaga kulinza kutuufu era kwa mazima.

d. Wetutuuse ka tukolemu okwejukanya okwa mangu.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

- 1) Essira libadde liteekeddwa ku Isirayiri. Song'ate, waliwo ebintu ebya wamu oba ekigendererwa mwebyo byonna Katonda by'agamba. Wano era tulina okujukira okuddingana kw'ekigambo “**MUKAMA OWA MAGGYE**” (oluny. 4, 6, 8, 9), Okujuliza entegeka y'obununuzi eri bonna (oluny. 7, 8), ekisangibwa mu makulu ga Katonda okuba nga yeyogerako mu mawanga (“elinnya lyange”: oluny. 6), n'ekigambo ekikwaata ku bukulu bwa Katonda okuba nga limanyisibwa “**OKUSUKKA ENSALO ZA ISIRAYIRI**” (oluny. 5).
- 2) Oluny. 6 lulimu ekizibu kyennyini eky'oyo awaayo. Oluny 8 lulimu ekizibu kyennyini ekyek'weebwayo. Oluny 7 lugatta ebizibu byombi okulaga ekizibu kyonna awamu. Oluny 9 lwogera ku katyabaga akava mu kizibu.

5. Olunyiriri 10.

- a. Wano tulabira ddala Katonda nga yeyongerera ddala okugaana bakabona. Kye kyaali kitegeeza mu luny. 9 (nti bakabona n'ebiweebwayo byabwe tebyakkirizibwa) kati kikakasebwa mu luny. 10.
- b. Walabika okubaawo okugaziya/kwakola Katonda ku kuddamu kwe. Alangirira okwagala Kwe nti bagalirewo ddala enkolayonna y'okuwaayo sadaaka yona (“**MUGALEWO ENZIGI**”).
- c. **Lwaki Katonda ayagala baleker'awo okuwaayo sadaaka?**
(Tekyandibadde kirungi okuba nenkola erina kyebulamu okusinga obutaba na nkola?)

- 1) Eky'okuddamu eri ekibuuzo kino si kitangaavu, naye tulina obujulizi mu kukatiriza n'okudingana okuli mu kitundu ekisembayo eky'olunyiriri.
 - a) Kyaali kitegerekeka bulungi mu luny. 9 nti Katonda yali agamba nti tagenda kubakkiriza ate n'ebiweebwayo byabwe tagenda kubikkiriza. Song'ate, wano mu luny. 10 tulaba Katonda addingana era akkatiriza amazima gano.
 - b) Katonda alabika nga afaayo nti era tebanaba kutegeera. Kirabika agamba: **Temulimbibwa!**

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

2) Kisingako nyo obutaba na nkola ya kusinga kwonna okusinga okubeera n'enkola ey'obulombo n'okusinga okukalu Okusinga okutaliimu, buwulize na mazima kuba **“TEKUGASA”** oba kwa bwerere (lowooza Mak 7:6, 7). Nga Malaki bwagamba tekigasa kukuma muliro gwa bwerere ku kyoto kya Mukama. Okusukka kino, ate era, waliwo ekizibu ky'obulimba obunanfuusi n'obunadiini kwe buleeta. Emikolo emikyaamu bulijjo giwa obugumu obukyaamu. Ediini etalimu bulijjo elimbalimba abantu kubanga ebalowooza nti "bali bulungi ne Katonda" Songate tebali. Abantu balowooza nti okuba n'ekifananyi awatali bukakafu kisinga obutaba na kifananyi kyonna. Katonda agamba nti waakiri enzingi zikalwewo. Omuntu yondigambiye nti ekibugumirize kisinga okunyogoga. Katonda ye agamba nti wakiri tube nga tunyogoga (Iba Kub 3:15, 16). Katonda ayagala waakiri waleme kubaawo sadaaka okusinga okufuna sadaaka ezitasaanidde (Isa 1:11-15).

a) Wano tusobola olunyiriri luno okuba eky'okukozesa ekikulu. Katonda akyawa obunanfuusi okusinga ekintu ekirala kyonna. Akyaawa ediini ezitaliimu n'emikolo gy'obulombolombo egitaliiko kyegitegeeza. Tezigasa era zilimba abo abazikola. Awandula okuva mu kamwa ke ekyo ekibugumirize (Kub 3:16). Eri Katonda kiri 'wewaawo' oba "si wewaawo" (Mat 5:37). Kiri byonna oba tewali ddala (Mat 16:24).

b) Ebifo eby'obunanfuusi mu bulamu bwaffe birina okuzikirizibwa. Enzigi zirina okugalwa. Gyetukoma okuleka obunanfuusi okweyongera, kirabika nga gyetuja okukoma okusiriwazibwa n'obulimba.

OKUYIGA BAIBULI III

6. Olunyiriri 11.

Eby'okuwandiika —

- a. Okukatiriza okubadde kukozezebwa emabega kati kulabikira ddala bulungi. Wano tulina okutunulira okuddingana kw'ebigambo **"ELINNYA LYANGE." WAKATI MU MAWANGA,"** ne **"MUKAMA WA MAGGYE."**
- b. **Okukkaatiriza kuno okwa wano kukwaatagana kutya ku bibi bya Isirayiri?**
 - 1) Ekigambo ekisooka ky'ekigambo ekikulu eky'okutunulira mu lunyiriri luno. Ekigambo **"KU LWA"** kyanjula ensonga lwaki Katonda tajja kukkiriza biweebwayo. Kiri bwekityo olw'entegeka ye ey'okununula bonna. Katonda agamba nti tagenda kukkiriza biweebwayo byononese okuva mu bantu be nga ekiruubirirwa kye ekisemberayo ddala kwe kufuna ebiweebwayo ebitukuvu okuva mu bantu bonna ab'ensi.
 - 2) Wabula ebibi bya Isirayiri bileeta ekivume eri amawanga. Kino ne kiba nga kikontanira ddala n'entegeka ya Katonda eyaliwo eri Isirayiri eggwanga eryatumibwa. Obutabaawo kusinza kwa mazima kukolebwa kyononera ddala entegeka y'obununuzi bwa Katonda eri bonna.

7. Olunyiriri 12.

- a. Olunyiriri luno lukozesebwa okuddamu okutunulira nate ekizibu Ludamu ensonga ezatandise mu luny. 6-8.
- b. Ekigambo **"NAYE"** kiteekawo okukontana wakati wa ki Katonda kyasubira na kiki ekikolebwa. **"ELINNYA LYANGE LINABANGA KKULU"** mu luny. 11 kikontana ne **"MULIVUMISA"** mu luny. 12.

8. Olunyiriri 13.

- a. Wano Katonda agenda yeyongera okunyonyola ekizibu (genderera ekigambo **"ERA"**).

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

b. Bakabona nabo “**ERA**” benyiwa olw'ebyo bye bakola.

1) **Okwenyiwa kukwaatagana kutya n'enyiriri zetuyisemu emabega?**

- a) Banadiini benyiwa olw'ediini. Benyiwa okusinza okukalu. Ediini enyiwa. Okusinza Katonda mu mazima n'obwesimbu tekinyiwa kubanga kivaamu ebibala.
- b) Ekisumuluzo ky'eky'okuddamu kyaffe kiikino. Genderera nti kyekitegeeza mu kwenyiwa kuno, kwe kutegeera obukyaamu “**EKIBALA**” (olunyiriri. 12).

(1) Obunnadiini obw'ekinanfuusi bunyiwa kubanga tebuliimu.

(2) Kano ke kabenje keniyini ak'ediini enkalu. Eba nfu. Tewali mazima gayingira ate tewali mazima gafuluma. Okwenyiwa n'ediini enkalu bulijjo birabikira wamu. Bwe watabaawo makulu ga ddala (jukira, obunanfusi buvaamu ebitagasa), olwo nno tewali bulamu nakukyamukiirira.

Eky'okulabirako Ky'omuwandiisi:

Tojja nnaku zonna kulya sumbuusa mutali nyama/kawo (ebisusunku) kubanga ojja kukoowa. Bwe mutabaamu biriisa olwo ekivaamu kwe kwenyiwa.

Sa Muno Eky'okulabirako Kyo:

OKUYIGA BAIBULI III

2) Okwenyiwa kukwaatagana kutya n'ebyo ebiddako mu luny. 13?

Eby'okuwandiika —

- a) Obutali bwesigwa n'okwenyiwa bigendera wamu. Eyawaayo Sadaaka, sadaaka zeyanzayo tezamutwaalira buzibu bwonna mu kuziwaayo. Kyangu nnyo okuwaayo ensolo endwadde oba ensolo ebiddwa nga sadaaka.
- b) Okukkiriza okwangu n'okwenyiwa bigendera wamu. Ebintu ebirina amakulu gyetuli bye bintu bulijjo ebitutwalira omuwendo. Mwetuwulira muli nga tukaluubiriddwamu oba nga tulumiddwamu

9. Olunyiriri 14.

- a. Era, tulaba nti ensonga (genderera kubanga) Katonda okuddamu obubi eri bakabona kikwaata ku “**MAWANGA.**” Olunyiriri luno lumaliriza akatundu kano.
- b. Okukkaatiriza kweraga bwerazi. Katonda ayita Isirayiri eri obulamu obwa mazima mu kusinza olw'obulungi bwabwe, n'olw'obulungi bwa “**MAWANGA**” agafuna obujulirwa bwa Katonda okuyita mu Isirayiri.

B. Ebiri mu Kitundu 2 mu Bufunze (Ng'okozesa ebiri mu bufunze, soomooza abayizi okutegeera enkolagana wakati w'ebitundu).

1. Enyinyonyola y'ekizibu (oluny. 6-9).

- a. Ekizibu kyeneyini eky'oyo awaayo (oluny. 6).
- b. Ekizibu kyonna okutwaalira awamu (oluny. 7).
- c. Ekizibu kyeneyini eky'ekiweebwayo (oluny. 8).
- d. Ekiva mu kizibu (oluny. 9).

2. Okusaba kwa Katonda (oluny. 10-12).

- a. Okusaba kwenyini n'okukakasibwa kwa oluny. 9 (oluny. 10).
- b. Ensonga lwaki asaba (oluny. 11).
- c. Amazima agaliwo kati (oluny. 12).

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

3. Ebizibu ebyeyongerako (oluny. 13,14a).
 - a. Okwenyiwa (oluny. 13a).
 - b. Ekika ky'ebiweebwayo ebitali birongoofu (oluny. 13b, 14a).
4. Okumaliriza (oluny. 14b) - Okumaliriza kigambibwa nti y'ensonga Katonda obutasanyuka.

C. Okumaliriza Ekitundu 2.

1. Ensonga n'ebirowoozo ebisembayo.

Ekyokulabirako Ky'omuwandiisi:

Abantu begomba okwewaayo kw'omuzanyi w'emizanyo oba omuyimbi, naye balowooza nti "si kya magezi" okwewaayo eri Katonda. Esaawa 5 buli lunaku bazimalako nga batunulira telefayina (T.V) naye tebasobola kufuna biseera kusoma Baibuli. Bakozesa nkumi na nkumi za doola ku "doola" ezitagasa naye Katonda tebayinza muwa kimu kya kumi ku sente zebafunye? Katonda tumuwa ekyo ekimugwanira? Ebiweebwayo byaffe biwunya obunanfusi? Tuli betegefu okubala omuwendo ogw'okusinza okulungi?

Sa Muno Eky'okulabirako Kyo:

- a. Tuli betegefu okubala omuwendo ogw'okusinza okulungi?
- b. Bwoba nga totambulira mu bulamu bwa Bukristaayo bwa mazima, kyandibadde kirungi 'okuggala enzigi" era olekere awo okweyita Omukristaayo. Lwaki? Kubanga elinnya Lye litiibwa mu mawanga.

OKUYIGA BAIBULI III

2. Olunyiriri oluwumbawumbako. Tulina okuwaayo okusinza okwa mazima eri Katonda owa mazima era Mukama wa magye.
3. Omutwe Okusinza okw'obunanfuusi.

Eby'okuwandiika —

V.Ekitundu 3: Empisa n'Omusango gwa bakabona (Mal 2:1-9).

A. Okuyiga Entegeka y'Ekitundu 3.

1. Olunyiriri 1.
 - a. Katonda akikkaatiriza nti ayogera eri bakabona. Akakasa nti bamanyi nti **“EKIRAGIRO KINO”** kyabwe.
 - b. **Ekiragiro kino kye kiriwa?**
 - 1) Kiragiro eky'ekikolimo ekyasooka okwogerwako mu 1:14.
 - 2) Kino kirabikirawo mu luny 2 bwe twetegereza okuddingana kw'ekigambo **“EKIKOLIMO.”**
2. Olunyiriri 2.
 - a. Okugamba nti singa/olwo mu lunyiriri luno kikulu nyo okukyetegereza. kuteekawo amazima nti omusango gwa Katonda gujja luvanyuma lwa kuyitibwa eri okwenenya. Katonda bulijjo atuwa omukisa gw'okwenenya.
 - b. Okulabula kwongerwamu amaanyi Katonda bwagamba, **“ERA MAZIMA.”** Ebigambo bino byanjula okweyongerayo n'okugaziya kw'embeera gyetuyisemu Omusango okubaawo kitandikidde ddala okuba amazima. Kino kirina okuyamba okuzaamu bakabona mu amaanyi kwenenya.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

c. Bakabona balina kukola ki okwenenya?

- 1) Ekigambo “**KUBANGA**” (Ku nkomerero y'olunyiriri) kyanjula ensonga eleeta omusango gwa Katonda. Bakabona ekiragiyo kya Katonda tebakitte nga abafaayo. Nga bwe twalabye edda, ekiragiyo kwe kulabula kw'e kikolimo. Ebirimu by'ebiragiyo ebikwaatagana n'enkola y'okuwaayo sadaaka. Bakabona balina okuva mu nkola ey'okukola obubi gye babadde bakoze mu yekaalu (laba 1:8, 13, 14).
- 2) Balina okukyuuka okuva mu ndowooza y'obunanfuusi bwabwe nemikolo gy'obulombolombo bwabwe egitalimu. Mu luny. 2 tulina okwetegereza okuddingana kw'ekigambo "ne batakkissa ku mutima" okusooka mu lunyiriri, kino kinyonyolwa okusingawo. Kilimu obutatunulira n'obutawa kitiibwa linnya lya Katonda. Okwenenya kwabwe kulina okuva mu matu ne mu birowoozo byabwe (okuwulira) okutuuka eri emitima gyabwe, oluvanyuma n'eri ebikolwa byabwe. Ekinavaamu kijja kuba nti elinnya lya Katonda lijja kuweebwa ekitiibwa (era, tulina okwejukanya ku kyekitegeeza eri amawanga gonna mu biva mu kino).

d. Era tujukizibwa entambulamu y'endagaano ya lbulayimu. Katonda aliwa Isirayiri omukisa era ne Isirayiri eriwa amawanga omukisa. Mazima ekitundu ekisooka eky'endagaano eno kyesigamye ku kutuukirizibwa kw'ekitundu eky'okubiri. Isirayiri bwatawa mawanga mukisa ne Katonda tabawa mukisa. Mu bigambo bya Malaki: “**BWE MUTAWA LINNYA LYANGE KITIIBWA**” (Okuva amawanga omukisa nga muleeta obujulizi obulungi), “**OLWO NAKOLIMIRA EMIKISA GYAMMWE**” (sigenda kubawa mukisa).

- 1) Enono eno ekakasibwa okuyita mu byafaayo byonna. Kiyinza okulagibwa nti okuwangangusibwa kwava mu nono eno.
- 2) Amawanga Katonda bwe yagawa omukisa, gakuuma omukisa gwago bwe gewaayo okugaba emikisa eri amawanga. Bwe gatawa mukisa eri amawanga, emikisa gyabagibwako. Kino kirabika, eky'okulabirako, mu kugwa kwa Ruumi. Era kirabika mu kuwangangusibwa kwa Babulooni n'okuzikirira kwa Yerusaleemi mu 70 oluvanyuma lw'okuzaalibwa kwa Kristo.

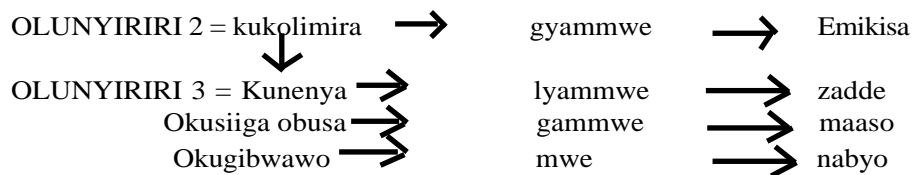
OKUYIGA BAIBULI III

3. Olunyiriri 3.

- a. Tulina okwetegereza okuddingana okukulu ennyo okw'enkozesa y'ebigambo ebikyaali mu maaso. Mu luny. 2 tulaba ebigambo“**NJA**” (emirundi 2). Wano tulina ebigambo “**NGENDA KU.**”

b.Enyiriri zino ebiri zikwaatagana zitya buli lumu ne lunalwo?

- 1) Olunyiriri 3 lukola nga okuyonyola okusingawo okwo lunyiriri. 2. Yiga ekifananyi ekiddako.

- 2) Katonda alikolimira nga neny, asiiga obusa, n'okubagyawo.

- 3) Emikisa Katonda gyalikolimira gyegino:

- a) Ezadde lyabwe (ensigo) lilikolimirwa. Kino kiyinza okwogera eri abaana babwe oba ebirime (laba Ma 28:18).
- b) "Obusa" byabanga byenda bya nsolo ebyavanga mu nsolo gyebawangayo okuba sadaaka ebyatwalibwanga ebweru w'olusiisira ne babyokeranga wamu n'ddiba n'enyama (laba Kuva 29:14; Leev 8:17; 16:27). Bye byabanga ebyomunda eby'ensolo eyatibwanga (Leev 4:11).
- (1) Kyekitegeeza kiri nti bakabona bagenda kutowazibwa mu lwatu. Singa bakasuka obussa (obunanfuusi) mu maaso ga Katonda, olwo ne Katonda alibakasukira obussa nate.
- (2) Awamu n'enkola zaabwe ez'obwa Kabona Bakabona byebabadde boogerwako Katonda agenda kubifuula ebisekererwa era ebinyoomebwa (laba Ma 28:19; Nak 3:4-7).

Eby'okuwandiika —

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

- c) Eky'enkomerero bakabona “**BALIGIBWAWO WAMU NABWO.**” kino kye kikolimo ekisinga obunene mu byonna kubanga kyogera ku mukisa ogusingira ddala obunene mu gyonna. Bakabona, okufanana nga obusa, balifulumizibwa okuva mu maaso ga Katonda. Bajja kufiirwa okutabagana awamu n'enkolagana yabwe ne Katonda (lowooza Zab 67:1, 2; 73:28).

4. Olunyiriri 4.

- a. Tulina okwetegereza ebigambo ebikulu “**AWO**” ne “**OLWONO.**” Ebigambo bino bisongera dala ku kigendererwa eky'enyiriri ezisoose.

b. Lwaki Katonda alikolimira bakabona?

1) Katonda alina ebigendererwa bibiri:

- a) “**AWO MULIMANYA**” - Okuyisibwa obubi kuliwo okubazukusa bagonde. Ly'ekkubo ery'okubakomyawo nate eri **okumanya Katonda** .

- b) “**NTI ENDAGAANO YANGE ESOBOLE OKWEYONGERAYO**” - Katonda tayinza kumenya ndagaano ye. N'olwekyo, ajja kubuulilira bakabona basobole okuba nga bakyuuka okudda gyaali era beyongere okumanyisa Katonda. (Jukira endagaano ya lbulayimu ndagaano ya kutumibwa).

- 2) Kikulu okukitegeera nti Katonda yali abuulirira bakabona olw'obulungi bwabwe bo.

c. Ndagaano ki eyali ne Leevi?

- 1) Tewaliwo buwandiika bwa ndaagano ne Leevi.
- 2) Kati tusobola kujuliza bujuliza Kubal 25:12, 13 ne Ma 33:9, 10.

OKUYIGA BAIBULI III

5. Olunyiriri 5.

Eby'okuwandiika —

- a. Olunyiriri luno lunyonyola endagaano ne Leevi eyayanjulwa mu lunyiriri. 4.

1) Endagaano elimu ki?

- a) Elimu obulamu n'emirembe.
- b) Nga bwe tutunulira Kubal 25:12, 13 tujja kulabamu ekyogera ku nsonga zino ebiri ezifanana.
- (1) Obuwereeza bwa bakabona bwavaamu bulamu (kununulibwa). Omusaayi gw'ensolo zebawangayo nga sadaaka gwakikiriranga obulamu obwawebwangayo olw'obulamu bw'omulala.
- (2) Era bwavaamu emirembe (okutangirirwa). Enkola y'Ekileevi yatekebawo olw'ekigendererwa ky'okutabaganya abantu ne Katonda.

2) Lwaki endagaano yaweebwa Leevi?

- a) “**NAZIMUWA YE NGA EKINTU EKY'OKUMPA EKITIIBWA.**”
- b) Ekigendererwa kya Katonda eri Leevi kyaali nti atye Katonda.

3) Endagaano Leevi yamukwaatako etya?

- a) Ekigambo “**ALYOKE**” kyanjula ebigivaamu.
- b) Kyekwatagana n'ekigendererwa kya Katonda. Leevi yatya Katonda.
- b. Tulina era okwetegereza okuddingana kw'omulamwa okuwa ekitiibwa, okutya, oba okussaamu Katonda ekitiibwa (laba 1:6). Okutuusa kaakati, ensonga eri nti bakabona tebeyisa (1:6-2:4) mu ngeri nga gyebeyisangamu edda (2:5).

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

6. Olunyiriri 6.

- a. Wano tulina engeri yenyini bakabona gyebakuumangamu endagaano. Ka tusooke tuyige entegeka y'olunyiriri luno. Laba ekifananyi.

A¹ = Eteeka erya mazima ----- mu kamwa ke.

A² = Temuli butali butuukirivu ----- ku mimwa gye

B¹ = emirembe/obutuukirivu ----- yatambulira

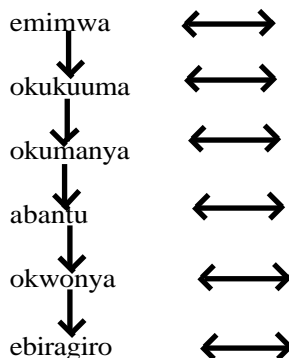
B² = okuva mu bubi ----- yakyuuka

- b. Kijinja okutwewunyisa okulaba nti kabona yali asingawo nyo ku muweereza w'obulombolombo n'emikolo. Yali mulungamya. Yakyuusa abalala okudda eri Katonda. Yatambuliranga kumpi ne Katonda. Okuyigiriza kwe kwaali nga kussa ssira ku mazima, kwewaayo nakuwabula. Yali musajja wa Katonda mu bigambo ne mu bikolwa.

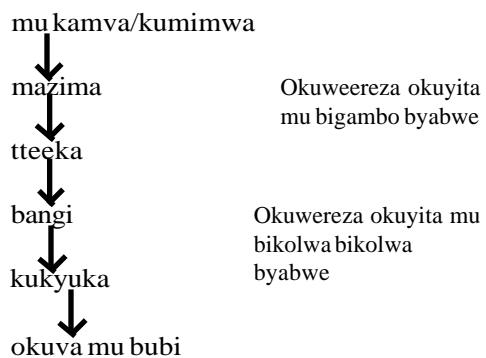
7. Olunyiriri 7.

- a. wano twagala tulabe ebigambo “**KUBANGA**” ne “**BANDI**.” Olunyiriri 6 lunyonyola ki bakabona kye bakola. Ekigambo “**KUBANGA**” kyanjula ensonga lwaki baakola ebintu ebyo. Babikola kubanga era “**BANDI**” bikoze.
- b. Twagala okukikkaatiriza nti bakabona balina okutumibwa kwa bitundu bibiri. Balina okuweereza okuyita mu bigambo byabwe n'ebikolwa byabwe. Yiga ekifananyi ekiddako okwetegereza okutumibwa okwebitundu ebibiri.

OLUNYIRIRI 7

OLUNYIRIRI 6

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

c. Lwaki kituufu nti obuweereza bwa bakabona bwaali mu bigambo ne mubikolwa byabwe?

1) “**KUBANGA YE MUBAKA WA MUKAMA WA MAGGYE.**”

2) Omubaka alina okuba n'obulamu obw'ebikolwa ebikwaata ku kubeera mu maaso ga Katonda. Mu ngeri eno yokka mwayinza okusobola okufuna obubaka (lowooza Zek 3:7).

3) Omubaka olwo alina okubuulira obubaka mu bigambo (lowooza Kag 1:13).

8. Olunyiriri 8.

a. Wano tusanga ekigambo ekikulu mu kitundu kino (“**NAYE**”). Ekkubo lino erilabikawo eryakozesebwa lyalina ekigendererwa kimu. Katonda ayagala okukkaatiriza okukontana wakati wa ki ekyaali ekituufu ne kiki kati ekikyaamu. Enjawulo ekkaatirizibwa.

1) Mu kifo kya “**OKUKYUUSA**” abangi okuva mu bubi, bakabana benyini “**BAKYUUSE**” okuva mu kkubo.

2) Mu kifo ky'abantu okunoonya “**OKULUNGAMYA**” okuva mu kamwa kaabwe, bakabona baletedde bangi okwesitala olwa “**OKULUNGAMYA** kwabwe”

3) Mu kifo ky'endagaano “**OKWEYONGERAYO**” ne Leevi, bakabona “**BONOONYE**” (oba bamenye) endagaano ya Leevi.

b. Mu kitundu ekidako, Katonda ajja kutandika okulaga ku ebibi bya bantu. Wano, ate, essira alissa ku bakabona bennyini.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

c. **Lwaki Katonda asooka kutunulira bakabona nga tanatunulira bantu?**

- 1) Kikulu okwetegereza engeri ebintu gyebitambulamu. Bakabona bagaana Katonda. Abantu kino kirina kyekibakolako. Ebikolwa bya bakabona byaleetera “**BANGI**” okwesittala. Tulaba engeri y'emu yenyini eno eyeyongera mu 1:13 endowooza ya bakabona bwe kwaata ku bantu okuleeta ebiwebwayo ebibi.
- 2) Okugwa kw'obuweereza kubaawo oluvanyuma lw'okugwa kw'omuweereza yenyini. Katonda alaga ebibi bya bakabona okusooka kubanga, nga abakulembeze era abakikirira abantu, balina obuvunanyizibwa obusinga olw'ebibi bya Isirayiri. (Ibala Kuv.5:14 ne Yak 3:1). Ebikolwa by'omukulembeze wa bantu bikwaata ku bantu butereevu.

9. Olunyiriri 9.

a. Ekigambo “**KALE**” kikozezebwa okwanjula ebiva mu lunyiriri oluddako. Era lukozesebwa okulaga okumaliriza ekitundu kino.

b. **Lwaki Katonda akozesa ekigambo “era”?**

- 1) Ekisooka tuyinza okwetegereza okweyongerayo okubaawo wakati wa bakabona na biki ebyabaawo ku Edomu mu 1:3, 4. Tuyinza okulaba nti mu nsonga zombi Katonda agamba, “**NZE NKOZE.**” Mu nsonga zombi abo abasalirwa omusango banyomebwa abalala.
- 2) Eky'okubiri, tulina okujukira ensonga yaffe gyetwakoze edda ekwaata ku kukungula kye tusiga. Bakabona banyooma Katonda (kye basiga). Abantu banyooma bakabona (kye bakungula). Bwetuba twagala okufuna okuganja eri Katonda, olwo tulina kulaga kisa eri Katonda (Mat 7:2).

c. Okumaliriza kuli nti bakabona tebaagala kufuna kuganja eri Katonda (“okwekuma amakkubo ge”) Baagala kufuna kuganja eri bantu (“balaga okusosola; okwaganibwa mu Leev 19:15). Wewaawo, kino kikontanira ddala butereevu n'okwagala kwa Katonda okuba nga batambula wamu Naye, era obutaba na butali butuukirivu bwona (okusosola) nga bulabika ku mimwa gyabwe.

OKUYIGA BAIBULI III

B. Ebiri mu Kitundu, 3, mu Bufunze (ngokozesa omutume amukulu somooza abayizi okutegera enkolagana wakati we bitundu).

Eby'okuwandiika —

1. Enyinyonyola y'ekiragi (2:1-3).
 - a. Enyanjula (oluny. 1).
 - b. Obukwakkulizo (oluny. 2a).
 - 1) Amazima agaliwo kati (oluny. 2b).
 - 2) Okunyonyola ebisingawo ku bigenda okujja (oluny. 3).
2. Ekigendererwa ky'ekiragi (oluny. 4).
 - a. Okubazuukusa (oluny. 4a).
 - b. Okwongerayo mu maaso endagaano ne Leevi (oluny. 4b).
3. Enyinyonyola y'endagaano (oluny. 5-7).
 - a. Enyinyonyola eya wamu (oluny. 5).
 - b. Enyinyonyola ku buli kimu nga bwekiri (oluny. 6).
 - c. Ensonga lwaki enyinyonyola eno ntuufu (oluny. 7).
4. Okugaanibwa kw'endagaano (oluny. 8).
5. Ekyavaamu n'okumaliriza (oluny. 9).

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

C. Okumaliriza Ekitundu 3.

1. Ensonga ezisembayo n'ebirowoozo.
 - a. Twetalira emikisa gya Katonda kasita tuba nti tuli bawulize gyali era netugabana emikisa egyo.
 - b. Katonda abuulirira abantu be entegeka Ye (endagaano) esobole okweyongerayo. Ebigendererwa bya Katonda tebiyinza kuziyizibwa (Yob 42:2).
 - c. Emirembe n'obulamu bye biva mu buwulize eri Katonda mu bigambo ne mu bikolwa.
 - d. Okunyooma Katonda kye kukakasiza ddala nti oghenda kunyoombwa. Bananfuusi besimira bokka entaana zaabwe.
 - e. Omugaso gwa bakulembeze abatya Katonda gwelaga bwelazi. Bamatiza abantu bangi era bwe batyo nebalamulwa okusooka (lowooza Yak 3:1).
 - f. Kirina okutegeerwa nti bino byonna bikwaata ku mazima nti Katonda ye “**MUKAMA WA MAGGYE.**”

Eky'okubaganyako Ebirowoozo

Tuyinza kunyonyola tutya obubaka bwa Malaki mu ngeri y'okubeera obubaka obw'okutumibwa?

- g. Katumalirize mu bufunze ekitundu kino n'ekifananyi ekiddako.

ENYIRIRI 1- 4a

EKIRAGIROKY'OKUKYUUKA

Ekiragiro/okulabula okulimu okubuulirira kwa Katonda kubanga ayagala okukuuma endagaano ye.

ENYIRIRI 4b - 7

EKY'OKULABIRAKOKY'ENGERI Y'OKUKYUUKA

Katonda alaga engeri gye kyaali era ayagala kibe nga bwe kyaali olw'ono abantu be namawanga gasanyikire ebiva mu ndagaano ye

ENYIRIRI 8,9

OKUKONTANA

Endagaano wakati wa kiki ekjaliwo na ki kye kiri na bibonerezo ki ebya maanyi ebibaviiramu

OKUYIGA BAIBULI III

2. Olunyiriri oluwumbawumbako. Nga Atulaga engeri ebintu gye byalimu mu kusooka, Katonda labula bwajja okunenya nga ayagala okubonereza kibi era n'okwongerayo endagaano ne Leevi ebeere nga egenda mu maaso.
3. Omutwe - Omusango ku bunafuusi.

Eby'okuwandiika —

VI. Ekitundu 4: Obutali Bwesigwa n'Obunanfusi bwa Bantu (Mal 2:10-16).

A. Okuyiga Entegeka y'Ekitundu 4.

1. Olunyiriri 10.
 - a. Olunyiriri luno lukola nga enyanjula y'ekitundu kino. Tuyinza okulaba ebigambo eby'enjawulo ebikwaata ku lunyiriri luno awamu olunakozesebwa okwanjula ebizibu byenyini ebisingawo (genderera “FFENA,” “KITAFFE OMU,” “BA KITAFFE,” “BONNA,” “KATONDA OMU”).
 - b. Mu kitundu kino ekigambo “**OKUKUUSAKUUSA**” kiddiddwamu emirundi etaano.
 - c. **Okukuusakuusa kitegeeza ki?**
 - 1) Kitegeeza okuba omulimba.
 - 2) Kikozesebwa mu kitundu kino okulaga obutali bwesigwa mu nkolagana.
 - d. Okuddingana kw'ebigambo “**OKUKUUSAKUUS**,” “**EKY'OMUZIZO**,” ne “**ENDAGAANO**” bilaga dala omulamwa gw'ekitundu kino. Obutali bwesigwa eri abalala bwenkana n'obutali bwesigwa eri Katonda n'endagaano Ye. Kiba kya muzizo eri Katonda, endagaano Ye, n'ennyumba ye. Nga ensonga eziri mu lunyiriri luno bwezikisaga, oba nga waliwo Kitaffe omu, olwo obutali bwesigwa eri muganda wo buba butali bwesigwa eri omwana we (nolwekyo, buba butali bwesigwa eri Katonda).

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

2. Olunyiriri 11.

- a. Kati Katonda alagira ddala ki ekintu ekiriwo. Ekigambo **“KUBANGA”** kilaga enyinyonyola y'engeri abantu gye babadde balimbamu.
- b. **Abantu babadde balimba batya era abatali besigwa ?**
 - 1) Babadde bawasa abakazi abamadiini amalala.
 - 2) Obufumbo obw'engeri eno obutabiketabike tebwakirizibwanga mu ndagaano ya mateeka olw'engeri gye busitula okuleka obwesigwa okudda mu butali bwesigwa (laba Kuv 34:15, 16; Ma 7:3, 4). Endagaano bagifuula ya muzizo batabikatabika obutukuvu n'obutali butukuvu.

3. Olunyiriri 12.

- a. Ebigambo **“ERI OMUNTU OYO AKOLA KINO”** byanjula ebiva mu butali bwesigwa. Ekigambo ekikulu mu lunyiriri kiri **“OKUSALIBWAKO.”** Kirina okutegeerwa nti ekigambo ky'olwebulaniya ekyo kigambo **“OKUSALIBWAKO”** kyekimu n'ekigambo ekikozesebwa okulaga endowooza "y'okusala" endagaano.
- b. Bwekityo, abo "abatasala" ndagaano, wajja kubaawo ekika ky'okusala ekilala.
 - 1) Balisalibwako (bajja kuwandulwa, balizikirizibwa, baligobebwa) **“OKUVA MU YEKAALU ZA YAKOBO.”**

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

2) Kiri nti, baligobwa okuva mu bantu ba Katonda.

a) Nga tulina kino mu birowoozo, tuyinza okutegeera obulungi amakulu ag'enjawulo mu bigambo by'Olwebbulaniya bino “**BULI AZUUKUKA NADDAMU.**” Ebigambo bino biyinza okutegeeza amakulu ga bintu bibiri:

(1) Buli muntu amulinako oluganda (amakaga) agenda kusalibwako.

(2) Agenda kufiirwa obuyinza bwe bwana. Kiri nti, tewalibaawo muntu yenna alimuwolereza mu kooti ya mateeka.

(a) Akatundu akasembayo ak'olunyiriri kajja kulaga okufiirwa obuyinza bw'ediini.

(b) Kiri nti, tewalibaawo muntu yenna wakuwaayo ebiwebwayo eri Katonda ku lulwe.

b) Katonda tagenda kukkiriza kintabuli mu bantu be. Tagenda kukkiriza kufumbinganwa okwo. Nga bwekyaali abaana ba Isirayiri bwe batuuka mu nsi ensubize, buli ekyaaali kitabuddwatabuddwa oba ekyo ekyandireese okutabulwatabulwa kyalina okuzikirizibwa (lowooza okufanagana kwa 1 Kol 3:16, 17; 2 Kol 6:14).

4. Olunyiriri 13.

a. Olukalala lw'ebinyiza lweyongerwa. Ekizibu kyenyini kyayogerwa mu lunyiriri lwa 10. Kati Katonda awa ensonga ye ey'okubiri emunyiza.

b. Tujukizibwa wano ku nono eli mu Mak 7:6-8. Okusinza awatali buwulize tekigasa. Tuyinza okugamba nti okunakuwala ekibi naye nga togonda tekigasa. Okunakuwala Katonda si kyayagala (kubanga kiyinza okuba "okunakuwala okw'ensi" laba 2 Kol 7:9, 10). Katonda ayagala kwenenya. Amaziga awatali kwenenya gaba maziga ga bunanfuusi.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

5. Olunyiriri 14.

- a. Olunyiriri luno lukozesebwa okuyonyola lwaki Katonda takkiriza biweebwayo byabwe (genderera ekigambo “**KUBANGA**”).
- b. **Lwaki Katonda takkiriza biweebwayo byabwe?**
 - 1) “**KUBANGA**” obutali bwesigwa n'endagaano, tebigendera wamu. Mu lunyiriri. 10 Katonda kino yakitangaaza bulungi mu ngeri eya wamu. Kati akitangaaza bulungi ng'akozesa eky'okulabirako ekitegereka obulungi enyo.
 - 2) Obutabaawo bwesigwa kunyooma endagaano. Ku nkomerero, kino kirabikidde ddala nga kunyooma/kuvoola Katonda yenyini.

6. Olunyiriri 15.

- a. Ekigambo “**NAYE**” kyanjula enjawulo. Enjawulo wakati w'abo abesigwa (abo abasigaza Omwoyo) era n'abo abatali besigwa (abanyonyoddwa mu lunyiriri olw'ekumi n'enya).
- b. Waliwo ebintu ebibi mu kibuzo kino nga bigoberera okukontana (“**ERA YAKOLA KI OMU OYO NGA ANOONYA EZADDE ERITYA KATONDA?**”). Kyetulaba wano kiri nti atali mwesigwa oyo, mazima, yayagala okufuna omwana alimu okutya Katonda. Naye omwana atya Katonda anajja atya okuva mu bufumbo ng'omu mwesigwa ate omulala nga si mwesigwa?

7. Olunyiriri 16.

- a. Wano tulina okumaliriza mu ngeri ey'okuba n'ebirowoozo byetwogera. Katonda alagira abantu okubeera abesigwa eri bakyala babwe. Lwaki? “**KUBANGA NKYAWA OKWAWUKANA KWA BAFUMBO**.” Era y'ensonga era kwe kumaliriza. Katonda akyawa okwawukana kwa bafumbo. “kyaamu” (genderera nti amakulu gali nti **ABIKKA EKYAMBALO KKYE**” ekiraga ekikolwa ekitegeeza omuntu okuba mukyala wo (laba Luus 3:9).
- b. Kino era tuyinza okukiyita okumaliriza mu ngeri nti kyogeddwa mu ngeri ekiggumizza. Genderera nti ekirowoozo kya “**WEKUUME OMWOYO GWO OBUTAKUUSAKUUSA NG'OKOLA OBUBI**” kiddiddwamu mu lunny. 16 ne. 17.

OKUYIGA BAIBULI III

c. Lwaki Katonda addamu okulabula kuno?

- 1) Kuddibwamu okukkaatiriza n'okutangaaza okumaliriza.
- 2) Ebigambo “**NKYAWA OKWAWAKANA KWA BAFUMBO**” biteekeddwa wakati webigambo ebiddiddwamu era bwekityo, biggumiziddwa.

Eby'okuwandiika —

B. Ebiri mu Ntegeka y'Ekitundu 4 mu Bufenze (nga okozesa omutwe omukulu, somooza abayizi okutegeera enkolagana wakati webitundu).

1. Enyanjula: Ekizibu okutwaalirira awamu (oluny. 10).
2. Ebizibu byennyini (enyiriri. 11-15).
 - a. Ekizibu 1 (oluny. 11).
 - 1) Ekiva mu kizibu (oluny. 12).
 - b. Ekizibu 2 (oluny. 13).
 - 1) Ensonga eleeta ekizibu (oluny. 14).
 - c. Enjawulo y'ekizibu (oluny. 15a).
 - d. Okulabula okuba nga wewala ekizibu (oluny. 15b).
3. Okumaliriza (oluny. 16).
 - a. Ensonga Katonda gyakkaatiriza (oluny. 16a).
 - b. Okulabula okudibwamu (oluny. 16b).

C. Okumaliriza ekitundu 4.

1. Ensonga n'ebirowoozo ebisembayo.
 - a. Obutali bwesigwa ye mulabe w'endagaano. Katonda afaayo nyo ku by'okuba owa mazima eri endagaano.
 - b. Okuwasa okutali kwa Bukristaayo kukutwala mu kuzikirira.
 - c. Okuba n'eddembe eri Katonda kizikirizibwa endagaano bwemenyebwa.

OKUYIGA BAIBULI III

Eby'okuwandiika —

- d. Katonda akyawa okwawukana kwa bafumbo.
- e. Omulamwa ogweyongera okugatta ekitundu 2:1-9 n'ekitundu 2:10-16 ge maanyi agaliwo wakati w'okwagala nti endagaano zileme okumenyebwa n'engeri ya Isirayiri okuzimenya.

Eky'okubaganyako Ebirowoozo

Ndagaano ki ezimu eziri mu bulamu bwo? Ozitwaala nga nkulu nyo?

- 2. Olunyiriri oluwumbawumbako - Katonda ayita abantu okukyuuka okuva mu butali bwesigwa era okukyuuka okudda eri endagaano.
- 3. Omutwe. Obwesigwa eri endagaano.